

ВІДГУК

офіційного опонента Кучинської Ірини Олексіївни,

доктора педагогічних наук, професора,

на дисертаційне дослідження Немцевої Тетяни Олександрівни на тему

«Виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Сучасні процеси демократичного розвитку української держави у повній мірі залежать від активності та ініціативності громадян в усіх сферах суспільного життя. Це соціальне замовлення відображено у нормативних документах з питань освіти, які висувають перед вченими та педагогами завдання пошуку ефективних шляхів підготовки старшокласників до життєдіяльності у суспільстві на засадах демократичних цінностей, громадянської активності й ініціативності. З огляду на зазначене, актуальність теми дисертаційного дослідження Немцевої Тетяни Олександрівни є цілком очевидною. Автор досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності досліджуваної проблематики.

У дисертації чітко сформульовано об'єкт і предмет дослідження, з позицій сучасних підходів визначена мета наукового пошуку, яка конкретизована у 4 завданнях, реалізація яких забезпечила результативність виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності. Структура дисертації логічно відповідає меті і завданням дослідження.

Відзначаємо глибоке опрацювання дисертанткою філософсько-політологічних, соціально-психологічних та педагогічних наукових джерел у контексті досліджуваної проблеми, що дало здобувачці можливість уточнити зміст ключового поняття “громадянська ініціативність” стосовно старшокласника, конкретизувати сутність дефініції “виховання громадянської ініціативності старшокласників” та інших основних понять дослідження.

Переконливим аргументом наукової новизни здійсненого Немцевою Т. О. дослідження є розроблена нею функціонально-змістова модель виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, яка представлена концептуально-змістовим, процесуально-діяльнісним та аналітико-результативним складниками. Усі компоненти запропонованої дисертанткою моделі (мета, завдання, методологічні підходи, компоненти громадянської ініціативності, зміст виховання, суб'єкти та принципи виховної взаємодії, педагогічні умови, методи і форми виховання, критерії, показники та рівні вихованості громадянської ініціативності старшокласників, а також очікуваний результат) взаємопов'язані між собою та забезпечують цілісність досліджуваного процесу.

Вагомим результатом здійсненого наукового пошуку стала характеристика особистісно орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного та системного підходів до виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності.

Не менш важливим доробком дисертантки стало обґрунтування педагогічних умов виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, до яких віднесено: програмно-методичне забезпечення виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, педагогічна підтримка проявів громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, сприяння саморозвитку громадянської ініціативності старшокласників.

Досить вдалим є визначені здобувачкою критерії вихованості громадянської ініціативності старшокласників (розуміння сутності та особливостей прояву громадянської ініціативності, спрямованість на активну й самостійну реалізацію власних ініціатив у різних сферах життя громадянського суспільства, саморегуляція власної громадянської активності й ініціативності) та відповідні їм показники, що у повній мірі відповідають виокремленим дисертанткою когнітивному, емоційно-ціннісному та діяльнісно-практичному компонентам громадянської ініціативності старшокласників.

Заслуговує на позитивне схвалення представлена автором дисертації змістовна характеристика творчо-рефлексивного, активно-репродуктивного та репродуктивно-пасивного рівнів вихованості громадянської ініціативності старшокласників.

Слід відзначити, що цінність роботи полягає, насамперед, у широкому розкритті її практичної сторони: у розробці й упровадженні діагностичного інструментарію та програмно-методичного забезпечення виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, зокрема, цільової виховної програми “Сім днів на тиждень”, цільового проекту саморозвитку “Одинадцять сходинок до успіху”, “Портфолію успішності” для старшокласників, алгоритмів організації позакласної діяльності в контексті досліджуваної проблеми, які реалізовувались в експериментальних навчальних закладах за допомогою найрізноманітніших ефективних форм і методів спільної взаємодії всіх учасників виховного процесу.

У дисертації чітко й ґрунтовно розкривається процедура експериментальної перевірки ефективності розробленої функціонально-змістової моделі та визначених педагогічних умов виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності. Результати проведеного формувального експерименту дозволяють зробити висновок про те, що визначена дисертанткою мета наукового пошуку досягнута, а всі завдання дослідження виконані.

У цілому, відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і практичних положень дисертації, вважаємо за доцільне вказати і на наявність певних дискусійних положень та зауважень до змісту роботи:

1. Зміст дисертації значно збагатився би, якщо б під час ретроспективного аналізу основних етапів розвитку ідеї громадянського виховання в українській педагогічній теорії і практиці автор не лише виокремила важливі положення стосовно проблеми виховання громадянської ініціативності, а й наголосила на тому, чи використовуються ці ідеї у сучасній педагогічній практиці.

2. У роботі не знайшло належного відображення висвітлення значення громадянської грамотності у процесі виховання громадянської ініціативності, а саме: на основі чого відбувався процес усвідомлення громадянських цінностей як основоположних.

3. Характеризуючи цінності демократичного суспільства, варто охарактеризувати толерантність як базову і актуальну для українських реалій цінність та більш детально зупинитися на понятті “патріотизм”, проблемах, які сьогодні виникають у цьому аспекті.

4. Здійснюючи у п.1.3 дисертації аналіз потенціалу позакласної діяльності, дисертантка виокремила важливі для виховання досліджуваного феномену ідеї зарубіжних педагогів. Утім, на нашу думку, логічно було б ширше розкрити досвід інших країн Європи та світу з досліджуваної проблеми.

5. Доцільно було б у дисертації відобразити вплив гендерних ознак на характер прояву громадянської ініціативності учнів старших класів.

6. Характеризуючи громадянське суспільство як ключову категорію, бажано було більш детально висвітлити педагогічні чинники, які опосередковано вплинули на процес дезінтеграції українського суспільства у 2014 р., актуальні виклики відповідно до регіонів, де відбувався формувальний експеримент та представити регіональні особливості формування досліджуваної якості з проєкцією на сучасні суспільні проблеми і запити.

Водночас висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, не стосуються сутності основних положень і результатів дисертаційного дослідження і суттєво не впливають на високу оцінку поданої на захист роботи, її загальний рівень. Висновки і положення, що винесено на захист, є доведеними і обґрунтованими належним чином. Дисертація є завершеним, оригінальним і самостійним дослідженням, яке в повному обсязі вирішує наукове питання. Результати дослідження доцільно використовувати у виховному процесі загальноосвітніх шкіл.

Дисертація Немцевої Тетяни Олександрівни “Виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності” відповідає вимогам

щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (пункти 9, 11, 12, 13 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567), а її авторка, Немцева Тетяна Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки дошкільної,
початкової, середньої і вищої освіти
та управління навчальним закладом
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

І. О. Кучинська

Немцеві Т.О. засвідчую

І.С. Боднар